

**Wyrok z dnia 13 czerwca 1997 r.
II UKN 196/97**

W zakresie prawa do pobierania świadczenia rolniczego w zbiegu ze świadczeniami emerytalno-rentowymi z innego ubezpieczenia społecznego należy stosować jednakowe zasady do wszystkich rolników, którzy przekazali gospodarstwo rolne do końca 1990 r.

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie SN: Stefania Szymańska (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 1997 r. sprawy z wniosku Janiny F. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w B. o wypłatę świadczeń, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 13 lutego 1997 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 17 października 1996 r., [...] i zmienił decyzję Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w B. z dnia 8 lutego 1996 r. [...] w ten sposób, że przyznał Janinie F. [...] prawo do pobierania w zbiegu rolniczej renty inwalidzkiej i renty rodzinnej.

U z a s a d n i e n i e

Wnioskodawczyni Janina F. pobiera rolniczą rentę inwalidzką, przyznaną jej decyzją z dnia 22 marca 1989 r. Decyzją z dnia 30 stycznia 1996 r. ZUS-Oddziału w B. przyznał jej - w wykonaniu wyroku Sądu Wojewódzkiego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 23 listopada 1995 r. [...] - rentę rodzinną po mężu od dnia 1 grudnia 1993 r. na podstawie ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (jednolity tekst: Dz. U. z 1995 r. Nr 65, poz. 333).

Decyzją z dnia 8 lutego 1996 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w B. odmówiła wnioskodawczyni wypłaty tych świadczeń w zbiegu, utrzymując, że przysługuje jej wypłata jednego wybranego świadczenia. Wyrokiem z dnia 17 października 1996 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie oddalił odwołanie wnioskodawczyni od powyższej decyzji. W uzasadnieniu Sąd wywiódł, iż mając na uwadze datę przyznania renty rodzinnej, prawo do wypłaty świadczeń w zbiegu należy oceniać według zasad określonych w art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.). Przepis ten przewiduje w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty rolniczej z prawem do emerytury z innego ubezpieczenia społecznego wypłatę tylko jednego świadczenia. Dlatego organ rentowy prawidłowo wypłaca tylko jedno świadczenie, korzystniejsze dla wnioskodawczyni.

W apelacji od tego wyroku wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie prawa ma-

terialnego i wniosła o zmianę wyroku poprzez przyznanie prawa do pobierania obu świadczeń w zbiegu lub o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Wyrokiem z dnia 13 lutego 1997 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację. Sąd podkreślił, że wnioskodawczyni wniosek o przyznanie rolniczej renty inwalidzkiej złożyła 16 marca 1989 r. W uwzględnieniu tego wniosku organ rentowy decyzją z dnia 22 marca 1989 r. przyznał jej prawo do tego świadczenia na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.), podejmując wypłatę świadczenia od dnia 21 kwietnia 1989 r., tj. od daty przekazania gospodarstwa rolnego. Decyzją z dnia 30 stycznia 1996 r. Oddział ZUS przyznał zaś wnioskodawczyni prawo do renty rodzinnej na podstawie powołanej wyżej ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. Trafnie zatem podnosi wnioskodawczyni w apelacji, że w sprawie nie ma zastosowania art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, tylko art. 107 ust. 1 tejże ustawy. To właśnie art. 107 reguluje niektóre kwestie dotyczące dalszego funkcjonowania ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych. Stanowi on, że do zbiegu prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego stosuje się przepisy dotychczasowe, tj. art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych, w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. z 1989 r. Nr 10, poz. 53). Przepis ten stanowi, że w przypadku zbiegu u jednej osoby prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w odrębnych przepisach o ubezpieczeniu społecznym lub zaopatrzeniu emerytalnym, przysługuje jedno świadczenie wybrane przez zainteresowanego. Taki stan prawny obowiązywał w dacie złożenia wniosku o rentę inwalidzką rolniczą i ustalenia wnioskodawczyni prawa do tego świadczenia. Zaskarżony wyrok, mimo podania błędnej podstawy prawnej, jest więc prawidłowy.

Od wyroku tego wniósł kasację pełnomocnik wnioskodawczyni. Kasacja oparta jest na zarzucie naruszenia prawa materialnego, a w szczególności art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 24 lutego 1989 r., przez niewłaściwe jego zastosowanie, ponieważ w sprawie ma zastosowanie art. 35 ust. 3 tejże ustawy. Zakaz pobierania świadczeń w zbiegu, tj. rolniczej renty inwalidzkiej z rentą rodzinną przysługującą z innego systemu, zawarty w art. 35 ust. 2, nie odnosi się do wnioskodawczyni, gdyż nie dotyczy on sytuacji określonych w ust. 3 tego przepisu. Mąż wnioskodawczyni pobierał bowiem rentę inwalidzką II grupy z tytułu choroby zawodowej od stycznia 1983 r. i dlatego wnioskodawczyni przysługuje - stosownie do art. 35 ust. 3 - prawo do pobierania własnego świadczenia rolniczego w zbiegu z rentą rodzinną po mężu. Przepis ten nie został bowiem zmieniony przez ustawę z 24 lutego 1989 r. Skoro więc Sąd prawidłowo odwołał się do art. 107 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, to powinien był uwzględnić żądanie wnioskodawczyni. Z tych powodów wnoszący kasację domaga się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie roszczenia wnioskodawczyni, ewentualnie uchylenia wyroku i

przekazania sprawy Sądowi I lub II instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie tej ustawy, wskutek niewłaściwego jego zastosowania, jest zasadny z tym, iż przemawiają za tym inne argumenty prawne niż przytoczone w kasacji. Błędne jest stanowisko wnoszącego kasację, iż w przypadku wnioskodawczynie ma zastosowanie art. 35 ust. 3 ustawy z 14 grudnia 1982 r., ponieważ jej mąż od 1983 r. pobierał rentę inwalidzką z tytułu choroby zawodowej. Uregulowanie zawarte w art. 35 ust. 3 nie dotyczy wnioskodawczynie, ponieważ nie spełniła ona i nadal nie spełnia warunków wymienionych w tym przepisie. Gdyby nawet mąż jej pobierał od 1983 r. świadczenie rentowe z tytułu choroby zawodowej z innego systemu ubezpieczeniowego niż rolniczy, to i tak nie powodowałoby to dla niej żadnych preferencji w zakresie określonym w odrębnych przepisach. Należy jednak stwierdzić, że mąż wnioskodawczynie - co wynika z akt rentowych - nie pobierał takiego świadczenia. Za uwzględnieniem kasacji przemawiają natomiast następujące argumenty:

Trafnie Sąd Apelacyjny stwierdził, iż prawo wnioskodawczynie do pobierania rolniczej renty inwalidzkiej w zbiegu z rentą rodzinną po mężu, przysługującą z innego systemu ubezpieczenia społecznego, powinno być ocenione w myśl zasady określonej w art. 107 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, a nie zasady z art. 33 ust. 2 tejże ustawy.

Ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin ustanowiła zasadę pobierania jednego świadczenia rolniczego (art. 35 ust. 1). Natomiast rolnik mógł łączyć pobieranie własnego świadczenia rolniczego z prawem do innego o charakterze rentowym (art. 35 ust. 2 pkt 1 w jego pierwotnym brzmieniu) w stosownym zbiegu, tj. świadczenie wybrane przez niego, powiększone o połowę drugiego. Zasady łączenia prawa do pobierania świadczenia rolniczego z prawem do renty inwalidzkiej wojennej (kombatanckiej), wypadkowej i rent zagranicznych regulowały odrębne przepisy (art. 35 ust. 3). Od dnia 1 stycznia 1989 r., z mocy ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. dokonano nowelizacji art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. w ten sposób, że jako generalną zasadę wprowadzono pobieranie jednego świadczenia. Pozostawiono jedynie możliwość zbiegu świadczenia rolniczego z prawem do renty wojennej (kombatanckiej), wypadkowej i świadczenia zagranicznego. W ustawie z 1989 r. zagwarantowano jednak osobom mającym przed dniem 1 stycznia 1989 r. ustalone prawo do emerytury lub renty za przekazane gospodarstwo rolne oraz do innych świadczeń o charakterze rentowym lub emerytalnym, prawo do pobierania tych świadczeń na zasadach dotychczasowych (art. 4 ust. 1). W ustawie tej znalazł się jednak przepis stanowiący, że na zasadach dotychczasowych wypłaca się również emerytury lub renty osobom, o których mowa w art. 2 i 3, jeżeli przekażą gospodarstwo rolne do dnia 31 grudnia 1989 r. (art. 4 ust. 2). Przykładowo, dyspozycją art. 3 ust. 2 objęto osoby, które do dnia wejścia w życie ustawy podlegały podwójnemu ubezpieczeniu. Kolejna nowelizacja powyższych przepisów, wprowadzona przez ustawę z dnia 24 lutego 1990 r. o niektórych warunkach

funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników i członków ich rodzin w 1990 r. (Dz. U. Nr 14, poz. 90) przedłużyła możliwość wypłaty świadczeń rolniczych w zbiegu, ale pod warunkiem, że wniosek o świadczenie rolnicze został zgłoszony do 30 czerwca 1990 r., a gospodarstwo zostało przekazane do dnia 31 grudnia 1990 r. (art. 8 ust. 3). W ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1991 r., utrzymano zasadę, iż w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty rolniczej z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia wypłaca się jedno wybrane świadczenie (art. 33 ust. 2). Wypłatę "zbiegowych świadczeń" utrzymano - najogólniej ujmując - w razie zbiegu świadczenia z rentą wypadkową, wojenną, w związku ze służbą wojskową, ze świadczeniami z instytucji zagranicznej - według zasad określonych w odrębnych przepisach. Jednakże w art. 107 tej ustawy, prawodawca zagwarantował, że przy zbiegu prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin z prawem do renty z innego ubezpieczenia społecznego stosuje się przepisy dotychczasowe.

Zagadnienie, czy rolnik który przekazał gospodarstwo rolne w okresie do dnia 31 grudnia 1990 r. może po tej dacie nabyć prawo do pobierania renty lub emerytury w zbiegu ze świadczeniem rolniczym z tytułu przekazania gospodarstwa rolnego w tym terminie, było już rozważane przez Sąd Najwyższy kilkakrotnie. I tak przykładowo: w sprawie II UKN 18/96 (OSNAPiUS 1997 nr 16 poz. 296) Sąd Najwyższy, po przytoczeniu obszernej argumentacji prawnej wyraził pogląd, że rolnicy wymienieni w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. (chodzi o brzmienie nadane ustawą z dnia 24 lutego 1990 r.), którzy przekazali gospodarstwo rolne do dnia 31 grudnia 1990 r., a następnie nabyli prawo do drugiego świadczenia (nie rolniczego), to - niezależnie od daty nabycia prawa do tego świadczenia - korzystają także z preferencji, z jakich korzystają ci świadczeniobiorcy, którzy mieli poprzednio, tj. przed wejściem w życie ustawy z 20 grudnia 1990 r. prawo do dwóch świadczeń i którzy nadal z mocy art. 107 tej ustawy to prawo zachowali. Wprawdzie w tamtej sprawie wnioskodawczyni przekazała gospodarstwo rolne w 1990 r. i otrzymała rentę inwalidzką rolniczą w 1990 r., podczas gdy wnioskodawczyni w rozpoznawanej sprawie przekazała gospodarstwo rolne w kwietniu 1989 r. i otrzymała rentę inwalidzką rolniczą w 1989 r., a więc jeszcze pod rządem art. 4 ust. 2 ustawy z 24 lutego 1989 r. w jego pierwotnym brzmieniu, który to przepis odnosił się tylko do osób wymienionych w art. 2 i 3 tejże ustawy, to jednak uprawniony jest wniosek, że w zakresie prawa do pobierania świadczenia rolniczego w zbiegu ze świadczeniem emerytalno-rentowym z innego ubezpieczenia społecznego należy stosować jednakowe zasady do wszystkich rolników, którzy przekazali gospodarstwo do końca 1990 r. Upoważnia do tego dokonana z mocy ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. (art. 8 ust. 3) zmiana art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r., wydłużająca terminy do złożenia wniosków o rolnicze świadczenie emerytalno-rentowe i przekazania gospodarstwa oraz objęcie dyspozycją tego przepisu wszystkich rolników, o czym świadczy treść tego przepisu. Zmiana ta dowodzi, iż wolą ustawodawcy było jednakowe potraktowanie - gdy chodzi o prawo do pobierania przysługujących świadczeń w zbiegu według korzystniejszych dotychczasowych zasad - wszystkich rolników, którzy przekażą gospodarstwo do końca 1990 r., bądź przekazali je już wcześniej.

Sąd Apelacyjny zajął prawidłowe stanowisko, że w niniejszej sprawie ma zastosowanie art. 107 ustawy z 20 grudnia 1990 r. Jednak nie rozważył uprawnienia

wnioskodawczyni do pobierania przysługujących jej świadczeń rentowych w zbiegu w aspekcie art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r., w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 24 lutego 1990 r., co było przyczyną niewłaściwego zastosowania art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r., w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 14 lutego 1989 r. i nieuzasadnionego oddalenia apelacji.

Mając na uwadze, że w sprawie nie ma istotnych naruszeń przepisów postępowania, a zachodzi jedynie naruszenie prawa materialnego, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku na mocy art. 393¹⁵ KPC.

=====